

Raven in plaats van duinpiepers

Rob Bijlsma

Er was eens een tijd dat er door de muur van een Veluws dennenbos allerlei fascinerende geluiden doordrongen vanuit de omliggende heidevelden en zandverstuivingen: ‘tie-liep-tie-liep’ en ‘kieuw-kieuw-kieuw’ en knarsend gebrabbel. Een zingende duinpieper, een zeurende draaihals, een luchtdansende tapuit, allemaal geluiden die hooguit nog herinneringen oproepen aan de tijd dat A.B. Wigman, Jb. van de Peppel, J. Versteeg en Jac. Gazenbeek er rondstapten. Al moet gezegd dat zij vaker over herten en roofvogels schreven, ook toen al geïmponeerd door biomassa en zichtbaarheid, en de meer subtiele kanten van de fauna goeddeels aan zich voorbij lieten gaan. Op mijn zoektochten naar plukresten van havikprooien in de jaren zeventig moest ik op Planken Wambuis mijn oren goed open houden om de jachtopzichter uit de vingers te blijven. Geen wonder dus dat de duinpieper die zingend van Mosselse Zand naar De Straal vloog niet onopgemerkt bleef. Maar die tijden zijn voorbij. Dat kan een prozaische achtergrond hebben, namelijk vorderende leeftijd en dus afnemend gehoor. Of misschien wordt het steeds moeilijker om verre geluiden boven het verkeerslawaaï uit te horen? Want dat Planken Wambuis een oase van stilte en ‘oude natuur’ zou zijn, is een mythe. Het gebied zucht onder de gezamenlijke terreur van A12 en N224, goed voor de passage van meer dan honderd auto’s per minuut. Zelfs de Harderwijkerweg, waar je in het verleden opkeek van een auto, is nu goed voor 3-10 auto’s per minuut. Dat betekent: er is geen moment denkbaar dat er géén auto is te horen.

Maar wacht even, wat is dat...? Hoog boven me hoor ik gemompel met duidelijke r-klanken, bij tijd en wijle afgewisseld door een geluid alsof er op een gong wordt geslagen. Het is een tweetal raven dat een staaltje synchroonvliegen ten beste geeft waar F16-piloten een puntje aan kunnen zuigen. De aanwezigheid van raven in Veluwse bossen is van recente aard. Toen ik in 1975 op mijn buik achter een duintje op het Mosselse Zand verscholen lag, wachtend tot een voedseldragende duinpieper naar zijn nest zou lopen, had ik niet kunnen dromen dat er ooit raven boven me zouden hangen. Tegenwoordig kan ik mijn kont niet keren of die zwartrokken volgen me als een schaduw. Daar heb ik het dan ook naar gemaakt. Een raaf heeft een geheugen van beton. Dus één keer bij een nest geklommen betekent de rest van je leven getekend als boef, of in ieder geval een individu dat niet meer onopgemerkt door het veld kan lopen. Tussen al die honderden, tegenwoordig duizenden, dagjesmensen pikt een raaf er feilloos die ene foutterik uit. En dat op kilometers afstand, óók in de ochtendschemering.

Dat klimmen naar die nesten heeft een lange historie. Vanaf het jaar van vestiging van raven, in 1978, heb ik geprobeerd de broedresultaten bij te houden. Niet alleen door nesten op te sporen, maar door erbij te klimmen en de jongen te meten, te wegen en van een ring te voorzien. Op die manier kon ik het jongental met 100% zekerheid vaststellen (vanaf de grond is dat bijna onmogelijk omdat ze zich bij alarm in de nestkom drukken), maar ook hun conditie bepalen (gewicht in relatie tot leeftijd) en eventueel geslachten vaststellen (mannen zijn zwaarder dan vrouwen, en mogelijk heeft dat invloed op hun overlevingskansen). Deze gegevens zijn onontbeerlijk als je iets te weten wilt komen over de ecologie van een soort. Alleen met harde cijfers en jarenlange reeksen kan iets worden gezegd over wat raven drijft.

Foto 1. Dat er in dit nest vijf jongen zitten (32-34 dagen oud, dus al vol bevederd; ze vliegen over 10 dagen uit), is zelfs niet te zien als je er bovenop zit, laat staan vanaf de grond. De jongen drukken zich diep in de nestkom, vanaf de grond zijn ze onzichtbaar. Planken Wambuis, 24 april 2012.

In die tijd werden de gegevens van raven nog landelijk ingezameld door Thom Renssen. Thom had in zijn RIN-tijd te maken gehad met raven, en was daar – zoals het hoort – na zijn pensioen mee doorgegaan. Thom had tientallen informanten die hij lopende het seizoen uitmolk over hun bevindingen. Ik zie hem nog glunderen toen ik hem één van mijn eerste ravennesten kon laten zien. Voor die eerste paren met jongen leverde Thom ook de ringen, stalen ringen want raven zijn meesters in destructie. Helaas levert het ringwerk weinig terugmeldingen op, meestal van jonge vogels die in de nabije omgeving dood werden teruggevonden. Om de terugmeldkans te vergroten is daarom in 2013 begonnen met het aanleggen van kleurringen met code. Misschien dat zodoende wat meer bekend wordt over waar de jongen na het uitvliegen naartoe gaan, op welke leeftijd ze voor het eerst broeden, en hoe lang ze leven. Want hoewel er veel onderzoek is gedaan naar raven, vooral in het buitenland, zijn deze basale vragen nog goeddeels onopgelost.

Raven zijn zangvogels van ongeveer een kilo, gróte vogels dus (ter vergelijking: een koolmees weegt 17 gram). Grote vogels leven langer dan kleine vogels, maar zijn vaak pas op latere leeftijd geslachtsrijp. Of, wat vaker voorkomt, doen er jaren over alvorens zich als broedvogel te kunnen vestigen. Voor raven ligt die leeftijd vermoedelijk rond de vier jaar, maar zeker weten doen we

dat niet. Tót die tijd leven ze in groepsverband. Dat heeft vele voordelen. Ze leren hun plek in de pikorde (voorkomt overbodig onderling gerotzooi) en ze vinden er hun partner en raken daarmee vertrouwd (belangrijk bij een soort die sociaal – niet per se seksueel – monogaam is). Ook niet onbelangrijk: als groep kunnen ze zich verweren tegen agressieve territoriale paren die voedselbronnen proberen te monopoliseren. En omdat ze zo goed op elkaar letten, weten ze precies wie waar een kadaver heeft gevonden. Op die manier profiteert de hele groep van de kennis van één individu, iets wat er wezenlijk toe doet in een omgeving waar het voedselaanbod onvoorspelbaar is (in ruimte en tijd).

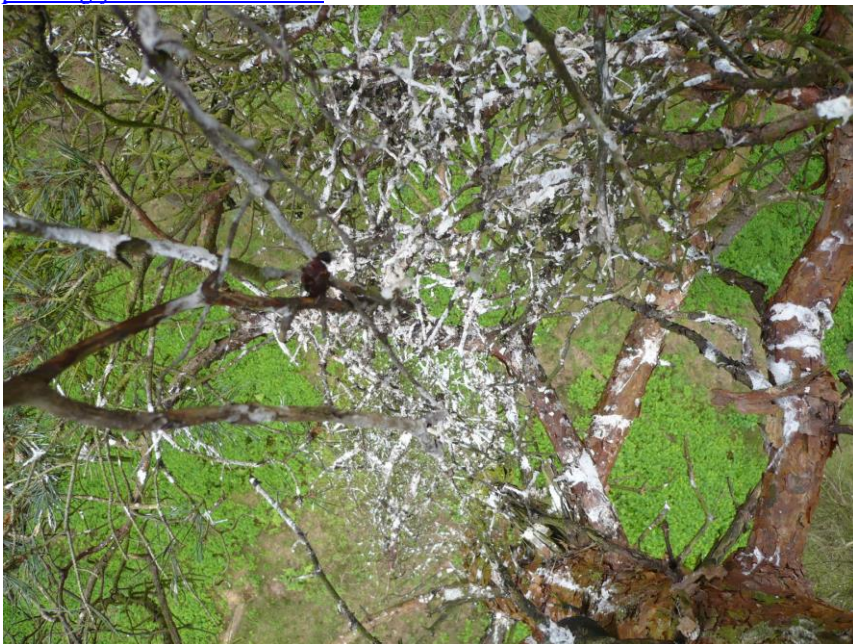
Dus wie 's avonds op de hoogzit raven ziet langsdruppelen richting slaappleaats moet zich realiseren dat er een complexe wereld achter schuil gaat. Die raven hebben overdag een enorm gebied afgestruind. We weten niet precies hoe groot, maar vele tientallen kilometers in het rond moet geen probleem zijn. Binnen dat gebied weten ze precies waar voedselbonanza's beschikbaar zijn, waar hun soortgenoten uithangen en waar de territoriale paren hun nest hebben (en hoe succesvol ze daar zijn). Plus natuurlijk wat er zich verder afspeelt. Van al die duizenden indrukken – elke dag opnieuw - hebben ze geleerd wat ze kunnen negeren, en wat niet. Geen onbeschreven bladen, die raven, maar een optelsom van ervaringen die uiteindelijk bepaalt hoe succesvol ze in hun leven zullen zijn. In termen van biologie komt dat neer op: het voortbrengen van nageslacht, of beter gezegd: van nakomelingen die later zelf tot broeden zullen overgaan. Dat is geen eenvoudige opgave, want van de jaarlijkse jongenaanwas zullen slechts enkele individuen het merendeel van de latere jongenproductie voor hun rekening nemen. Hoeveel kadavers de jachtopzichers ook in het veld achterlaten, en hoeveel herten en zwijnen er ook worden doodgereden in het verkeer, uiteindelijk blijft de selectiedruk op raven gigantisch. Dat raven desondanks bezit hebben genomen van de Veluwe, en schoorvoetend hun weg zoeken in de rest van het land, is iets dat bewondering afdwingt. Die zwarte jongens kunnen zich staande houden in een door mensen gedomineerde wereld! Dat kunnen we van duinpiepers niet zeggen...

Tekst en foto's: Rob Bijlsma

Eerder gepubliceerd in: De Jachtopzichter 26(1) 2014: 8-9.

Foto 2. In 2013 is begonnen met het kleurringen van de jonge raven. Naast de gebruikelijk stalen ring van het Vogeltrekstation (met uniek nummer en adres) krijgen ze nu ook een oranje plastic ring met zwarte opdruk (een letter en twee cijfers). Hier een klassiek nest in grove den, Planken Wambuis, 28 april 2013. Aflezingen (met plaats, datum en omstandigheden) kunnen worden doorgegeven via: pascalgijsen@hotmail.com

Foto 3. Raven zijn enorme schijters; als de jongen wat ouder worden, spuiten ze hun urinezuur over de rand van het nest, waardoor de nestransd, de takken rondom het nest en de grond onder het nest wit besprenkeld raakt. Samen met de vele losse takjes en plukken wol en haar zijn de witbesmeurde takken een onmiskenbaar teken van een actief nest, hier gefotografeerd vanaf het nest rechtstendig naar beneden, Planken Wambuis, 8 juni 2009.